

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף יט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

באיזה חלון מדובר לגבי העברת טומאה?

אמר רבי טובי בר קיסנא בשם שמואל, ריקק אינו ממעט בחלון. צריך להשכיל על מה מדובר בנידון של העברת הטומאה, על איזה סוג חלון ומה השיעורים שנאמרו בכך, וכן על איזה ריקק מדובר, מלבד מה שמבואר בגמ' שכאשר הבצק הוא עבה דיה פשוט לשמואל שאינו מתבטל כיון שראוי לשימוש ולא מבטלו, רק חידש ברקיק שהוא דק, אולם יש לדון אם אינו ראוי לאכילה גם לכאורה לא יכול לקבל טומאה ומה הנידון בסוגיא. ויתלבנו בעז"ה הדברים ע"פ דברי התוס' בסוגיא וע"פ דברי הראשונים.

מבואר בפרשת חוקת, שמת טמא באוהל, היינו כל הנמצא באוהל המת מקבל טומאה מהמת ונמטא בדרגת אב הטומאה, למעט אופנים של הצלת הטומאה ע"י כלי שהוא צמיד פתיל לפי ההלכות שנזכרו בו. אולם אין טומאת המת תעבור לחלל אחר אא"כ יש בה כמה וכמה הלכות, אחד מן ההלכות הוא "סוף טומאה לצאת" היינו כאשר יציאות החדר סגורים (נחלקו הראשונים סגור או אף נעול) ורק יציאה למקום אחד פתוחה ומשם עתידה הטומאה לצאת, יש לדון את המקום השני כמקום הטומאה מחמת הדיון של "סוף טומאה לצאת" (נחלקו הראשונים האם דין זה דאורייתא או דרבנן, ומתי הוא דאורייתא ומתי הוא דרבנן). כאשר לחלל האוהל בו נמצא המת פתוחים עוד מקומות מצטרפים הם לחלל אוהל המת ואף בהם יש טומאת אוהל, אמנם כדי שנוכל לדון אף את המקום הסמוך כמקום אוהל המת, יש הלכות באיזה חלל הטומאה עוברת ממקום למקום ובאיזה דבר מיותר לציין, והדבר פשוט הוא בגמ' בסוכה והר"ש במסכת אוהלות הזכיר דבר זה כמה וכמה פעמים, שאין לדון כאן מצד "לבד", היינו בהלכות שיעורים נאמר שכל דבר שאין בו חלל של ג' טפחים הוא מוגדר לסגור, ולכך מועיל בהלכות סוכה לצרף דופן ע"י לבד וכד', אולם בהלכות טומאה אין הלכה של לבד, ונאמר שיעור טפה, אמנם אף אין זה בתכלית הדיוק שתלוי למה הפתח המיועד, ויש אופנים כמבואר בפרק ' מאוהלות בדין ארובה שאף בחלל פחות מטפח הטומאה עוברת הלאה, מדין מאוהלות כנגד הטומאה, ואין עתה מקום להאריך בכל פרטי ההלכות, אולם מה שברור, שהלכות העברת הטומאה ממקום למקום שונים הם מחמת גזיה"כ או דרשות חז"ל, משאר ההלכות שיעורים.

ולכן אין השואל ישאל מה הנידון בחלון אם פחות מג' טפחים בודאי שאין הטומאה עוברת מחמת דיני לבד, כאמור אין הנידון דומה לראיה, מחמת שהלכות טומאה נלמדו בהגדרות אחרות, וזה שפירש רש"י את דברי שמואל (ד"ה אינו ממעט) "שבין בית לבית ויש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד שני אין ריקק ממעט שיעורן מלהוציא טומאה דכיון דראוי לאכילה לא מבטיל להמת דנהיה כמחיצה", היינו היות הריקק אינו יכול להוות כמחיצה מחמת שהוא ראוי לאכילה, לכך אינו חוצץ בפני הטומאה.

הגמ' שאלה מה הנידון ברקיק שיבטל בפני הטומאה, הרי יש כלל שכל דבר שהוא מקבל טומאה לא יכול להיות מחיצה בפני הטומאה. הבינו תוס', שאפילו באופן שיבטל את הרקיק למקומו, לא יוכל להיות מחיצה כיון שהוא מקבל טומאה, ומיד שאלו תוס' הרי הלכה פשוטה היא בגמ' בחולין שכאשר ביטל דבר משימושו ומיעודו שוב אין עליו תורת אוכל או תורת כלי, ואינו מקבל טומאה, א"כ חוזר הדיון שיוכל להוות מחיצה בפני הטומאה. יסדו תוס' דין, שכל האמור בדבר שביטלו ששוב אינו מקבל טומאה, זה רק באופן שהיה בו שינוי מעשה, אולם אם נשאר כצורתו הראשונה, אינו ביטול גמור וממשיך לקבל טומאה וע"ז שאלו בגמ' שאותו ריקק לא יכול להוות מחיצה כיון שבין כך הוא דבר המקבל טומאה, עד שהעמידו שלא הוכשר לקבל טומאה.

כאמור מבואר ברש"י שהנידון בחלון חללו טפה, וזה שאמר שמואל שאין הרקיק ממעט. הביאו תוס' שמצאנו ה' הגדרות בחלון, סוגי חלונות והגדרות שונות לשימוש, ובעקבות כך שיעורים אחרים לגבי העברת הטומאה.

וכך, א. חלון המיועד לשימוש בין ב' בתים ומיועד החלון להעביר דברים ושאר שימושים, בו נאמרה ההלכה שהזכיר רש"י שעוברת הטומאה בחלל טפה, ואם נתמעט החלון אף במשהו שיעור טפה, שוב אין הטומאה עוברת מחלל לחלל. ב. חלון המיועד לצורך אור, ואותו חלון נעשה ע"י אדם. שיעור חלון זה לגבי הלכות העברת הטומאה כשיעור "מקום גדול", היינו בבית המקדש היו משתמשים לצורך עשיית נקבים בכלי הנקרא מקדח, ושיעורו היה שליש טפח כמבואר בתפא"י (באוהלות יג, אות ב). אך עתה צריך להתבונן בכמה יתמעט החלון ולא יעביר את הטומאה. אמורים תוס' שחלון זה אינו מתמעט בכל שהוא כפי שביארו בחלון העשוי לתשמיש, אלא כל עוד יש בו גובה של ב' אצבעות על רוחב אגודל, יעביר את הטומאה. ג. חלון העשוי לאור אולם לא נעשה ע"י אדם, אלא מים לחלו בקיר או בעלי חיים חפרו חלון ועתה הוא משמש לאורה, שיעור חלון זה הוא כמלא אגרוף שנחלקו בדבר האם אגרוף של בן אבטיח או כראש כל אדם, חלון זה מקבל שם חלון כאמור בשיעור של אגרוף, אולם יש לברר למה מיועד חלון זה, אם לתשמיש שיעורו לגבי העברת הטומאה, טפה. ויתמעט בכל שהוא. ואם חישב עליו לשימוש אור שיעורו יהיה כאמור בשיעור מקדח גדול. ד. חלון שאינו עשוי לאור ואינו עשוי לתשמיש, אלא יעודו לאויר, או חרץ

שע"י יכולים לשמור על הגינות והפרדסים, חלון כזה שיעורו הקטן ביותר והוא כמלא מקדח בינוני. ביאר הרמב"ם, שרש"י ביאר את הסוגיא בחלון המיועד לתשמיש, מחמת שבחלון זה כל שיעור הממעט משיעור טפח יגרום לחציצה בפני הטומאה, ובשאר החלונות כפי שהביאו תוס' לא כל דבר ממעט.

סיכום הדף

נושא היום: הרחקה מבור כביסה, מהבל, זרעים. מיעוט חלל חלון.

מבואר במשנה שיש להרחיק את נברכת הכובסין מכותל חבירו ג' טפחים, **ביאר ר"ן** שג' טפחים אמרו לבור של השריית הבגדים, **אולם** לגבי בור השפשוף צריך להרחיק ד' טפחים כיון שמחמת השפשוף המים מותזים למרחק. **והביאו ראיה** מהברייתא לדבריו. **יש שלמדו** בלשון של שאלה ותירוץ. **ורב חיא בנו של רב אויא** למד להדיא בברייתא שדווקא לבור השריה מרחיק ג'.

מבואר במשנה שהמעוניין לסמוך לבור חבירו צריך להרחיק ולסוד בסידי, **הסתפקו** האם הכוונה **שבנוסף** להרחקה סד בסידי, או הכוונה שיכול להרחיק **ולחלוף** לסוד בסידי, **ניסו להוכיח** ממה שהמשנה חילקה לב' הלכות את הרחקת הגפת ואת סמיכות הבור, מבואר שצריך אף לסוד בסידי. **דוחה הגמ'** המשנה חילקה היות והם ב' סוגים של נזק, נזק הבור מחמת רטיבות ונזק הגפת מחמת הבל. **ניסו להוכיח** מסלע הבא בידיים שצריך לסוד בסידי, מבואר שבקרקע רגילה אין צורך, **דוחה הגמ'** שאין ראיה ויחכן שבכל הרחקה צריך אף סיד, והתחדש בסלע הבא בידיים שלא צריך הרחקה נוספת.

למדנו במשנה הרחקה נזיקין מחמת הבל, בין הדברים נשנה הרחקה סלעים, ולא מבואר חול, **מאי דר** לגבי הטמנה בהלכות שבת, נכתב סלעים ולא נכתב חול. **לדעת רב יוסף**, אין דרך להטמין בסלעים לכן לא נשנה בהלכות שבת. **לדעת אביי**, הרי אף שבידעו שיש להרחיק אף מחול, **אולם** נכתב במקום אחד ללמד על השני. **דעת רבא**, אין התנא סבר את הכלל שיעוד עליו ריעו, שיכתוב רק במקום אחד את כל האופנים, ונלמד לזולתו. **ביאר** רבא לגבי הלכות שבת לא נאמר סלעים היות ואנשים לא מטמנים בסלע מחמת שגורם לקלקול הכלי. **אולם** לגבי הרחקה נזיקין אין לחייב הרחקה מחמת חול היות וטבעו שליד דבר צונן נשאר צונן ולא יזיק לכותל הבור. **אמנם רבי אושעיא** למד בברייתא שיש להרחיק אף מחול, **אולם** שם **מבואר** שיש להרחיק מחול לת, ולא מיבש.

ובמשנה שלנו נכתב בין כך הדיון של הרחקה ממים, ולכן לא כתב התנא דין חול לת, **ואמנם כתב נברכת הכובסין** בנוסף לאמת המים, **אולם** נכתב מחמת חידוש, **צריך להרחיק מנברכת הכובסין** למרות שאין זה דבר קבוע כאמת המים, **וצריך להרחיק מאמת המים** למרות שאין המים נמצאים במקום אחד אלא זורמים.

מבואר במשנה שיש להרחיק את הזרעים ואת המחרישה, **דנה הגמ'** מדוע נכתב הרחקה מיוחדת לזרעים הרי בין כך צריך להרחיק מחמת עבודת המחרישה, **מבארת הגמ'** שמדובר שזרע ביד וללא עבודת המחרישה. **ונכתב** הרחקה מחמת המחרישה למרות שבין כך מרחיק מחמת זרעים, לאופן שחורש לאילנות שכבר נטעו. **ואמנם** חיוב הרחקה זרעים ניתן ללמוד ממה שצריך להשקותם **ומחמת** המים צריך להרחיק, **אולם** מדובר בארץ ישראל שדי לשדוניה ממי הגשמים.

דנה הגמ' שמדין הרחקה הזרעים עולה ששורשי הזרעים מתפשטים לצדדים, ואילו **בהלכות כלאים** למדנו שאינם מתפשטים לצדדים. **מבארת הגמ'** שהרחקה אינה מחמת השורשים, **אלא ביאר רבי חמא בשם רבי יוסי**, שאסור לסמוך את הזרעים מחמת שהם גורמים לקרקע להיות רכה ויכולים לקלקל את עמידת הכותל.

התבאר במשנה שיש להרחיק מי רגלים ג' טפחים מכותלו של חבירו. **אמר רבה בר בר חנה**, מותר להשתין בצד כותלו של חבירו ואין בכך נזק ולמד ממה שהתבאר להרחיק לאחזק משהתין בקיר ועצור ועזבו בישראל. **ומה שלמדנו** במשנה שצריך להרחיק הכוונה שאין לשפוך עבית של מי רגלים. **שואלת הגמ'**, ממה שלמדו שאין להשתין במרחק ג' טפחים ליד כותל חבירו העשוי מלבנים, אולם מהעשוי מאבנים מרחיק רק טפה, ואם עשוי מסלע אין מרחיק. **מבואר עכ"פ** שיש דין הרחקה ולא רק בעבית. **ונשאת הגמ'** בשאלה על דברי רבה בר בר חנה, **ודברי הפסוק** יתבאר שמבית אחזק לא ישאר אפילו מי שמתתין בקיר והכוונה לכלל.

אמר רבי טובי בר קיסנא בשם שמואל, ריקק היינו כעין עוגה דקה, אינו מפחית משיעור החלון לגבי ההלכות בטומאה. **כלומר** כדי שטומאה תעבור מאוהל אחד לאוהל הסמוך צריך שיהיה פותח טפה, **היינו** חלון ששיעורו לכה"פ טפה, כאשר יש חלון בשיעור של טפה והניח בו ריקק כדי למעט שאינו שיעור, **אמר רב טובי** שאין בכך כדי למעט את החלל טפה. **ומבארת הגמ'**, בודאי שאף עוגה עבה אינו ממעט מחמת שראויה למאכל לא מתבטלת לחלון, אולם היה צד לומר שמחמת שהריקק הוא דק ומבטל אותו למקומו וימעט בחלל, קמ"ל שלא. **ומבארת הגמ'**, שמדובר שהריקק נילוש במי פירות, שבכ"ה אינו יכול למעט בחלון כיון שהוא דבר המקבל טומאה, **ויש** הלכה שדבר המקבל טומאה אינו יכול לחצוץ ולהפסיק בפני העברת הטומאה.

שואלת הגמ' מחמתה באוהלות ששמואל שקופה המלאה בתבן או חבית המלאה בתאנים, שיכולים התבן או התאנים לעמוד מחמת עצמם חוצצים בפני הטומאה, וממעיטם בחלון, **מבואר** שלא כדברי רב טובי בשם שמואל שהרי תבן ותאנים ראויים הם לשימוש ואכילה ובכ"ז חוצצים בפני הטומאה. **מבארת הגמ'** **לגבי תבן**, שנקרב ולכן לא ראוי למאכל בהמה. **אמנם** ראוי לטיט **אולם** שיש בו קוצים, **אמנם** ראוי להסקה **אולם** מדובר שהוא לת, **אמנם** ראוי להיסק תנור גדול שהוא תתנבר על הלחות, **אולם** דבר כזה לא שכתי. **לגבי תאנים**, ביאר שמואל, וכן רבה בר אבהו שהם מתולעים.